श्रियंमन्या, स्त्री, आत्मानं श्रियं मन्यते या। इति मुग्धबोधव्याकरणम्॥ (यथा, भट्टिः। ५।७१।
"मिथ्यैव श्रीः श्रियंमन्या श्रीमन्मन्यो वृषा-
हरिः॥")

श्रिष, उ दाहे। इति कविकल्पद्रुमः॥(भ्वा०पर० सक०-सेट्।) क्षावेट्।) उ, श्रेषित्वा श्रिष्ट्वा। इति दुर्गादासः॥

श्री, ञ ग पाके। इति कविकल्पद्रुमः॥ [क्रया०-उभ०-सक०-सेट्।) ञ ग श्रीणाति श्रीणीते। इति दुर्गादासः॥

श्रीः, स्त्री, (श्रयतीति। श्रि + "क्विप्वचिप्रच्छीति" उणा० २। ५७। इति क्विप् दीर्घश्च।) लक्ष्मीः (यथा, विष्णुपुराणे। १। ८। १३।
"श्रियश्च देवदेवस्य पत्नी नारायणस्य च या॥"
लवङ्गम्। इत्यमरः॥ वेशरचना। शोभा। (यथा, रामायणे। २। ८४। १०।
एवमादिभिराकीर्णः श्रियं प्रथयतयं गिरिः॥")
सरस्वती। सरलवृक्षः। त्रिवर्गः। सम्पत्तिः। (यथा,—
"न दातुं नोपभोक्तुं वा शक्नोति कृपणः
श्रियम्॥")
विधा। उपकरणम्। विभूतिः। मतिः। इति मेदिनी॥ अधिकारः। प्रभा। कीर्त्तिः। इति धरणिः॥ वृद्धिः। सिद्धिः। इति शब्दरत्नावली॥ वृत्तार्द्धनुमाता। इति हेमचन्द्रः॥ कमलम्। बिल्ववृक्षः। वृद्धिनामौषधम्। इति राजनिर्घण्टः॥ *॥ देवादिनाम्नः पूर्व्वं श्रीशब्दप्रयोगः कर्त्तव्यः। यथा,—
"देवं गुरुं गुरुस्थानं क्षेत्रं क्षेत्राधिदेवताम्।
सिद्धं सिद्धाधिकारांश्च श्रीपूर्व्वं समुदीरयेत्॥"
इति राघवभट्टधृतप्रयोगसारदर्शनात् स्वर्गगामित्वादिना सिद्धोऽधिकारो येषां नराणां इत्यनेन जीवतां श्रीशब्दादित्वं नाम्नः। न तु मृतानां तथेति शिष्टाचारः। इति संस्कारतत्त्वम्॥*॥ पत्रपृष्ठे श्रीशब्ददानप्रमाणं पत्रशब्दे द्रष्टव्यम्॥ (एकाक्षरच्छन्दोविशेषः। यथा- छन्दोमञ्जर्य्याम्। "ग् श्रीः।" उदाहरणम्। "श्रीस्ते। [सास्ताम्॥")

श्रीः, पुं, (श्रि + क्विप् दीर्घश्च।)रागविशेषः। स तु हनुमन्मते षड्रागान्तर्गतपञ्चमरागः। पृथिव्या नाभितो निर्गतः। अस्य जातिः सम्पूर्णा। तस्य स्वरावलिः। ष ऋ ग म प ध नि अस्य ग्रहं षड्जस्वरः। हेमन्तर्त्तौ अपराह्णे गानसमयः। रागमालायां अस्याकारः। सुन्दरपुरुषः। शुक्लवस्त्रपरीधानः। मतान्तरे रक्तवस्त्रपरीधानः। स्फाटिकपद्मरागमणिमालागलः। पद्मपुष्पहस्तः। विचित्रसिंहासनारूढः। अस्य संमुखे गायन्ति गायकाः॥ हनुमन्मते अस्य भार्य्याः पञ्च। यथा। प्रथमा मालवी। [तस्याः सम्पूर्णजातिः। अस्याः स्वरावलिः। ष ऋ ग म प ध नि। अस्या ग्रहं षड्जस्वरः। हिमर्त्तौ द्वितीयप्रहरदिवसे गानसमयः। रागमालायां तस्याः स्वरूपम्। रक्तवर्णा स्त्री। कोमलाङ्गी। पीतवस्त्रपरीधाना। कौतुकाद्भ्रमन्ती सती नायकादभिन्ना सखीगणेन सह हास्ययुक्ताम्रतरुतलोपविष्टा॥ १॥ द्वितीया मारवा अथवा मालवा। अस्याः षाड़वजातिः। अस्याः स्वरावलिः। ष प ग म ध नि। अस्या ग्रहं षड्जस्वरः। हिमर्त्तौ शेषवेलायां गानसमयः। रागमालायां तस्याः स्वरूपं यथा। स्वर्णवस्त्रपरीधाना। पुष्पमाल्यधरा। नायकमेलनार्थमेकाकिनीसङ्केतस्थानोपविष्टा॥२॥ तृतीया धनाश्रीः। अस्याः षाड़वजातिः। अस्याः स्वरावलिः। ष प ध नि ऋ ग। ग्रहं षड्जस्वरः। हिमर्त्तौ द्वितीयप्रहरदिवसे शेषवेलायां वा गानसमयः। रागमालायां तस्याः स्वरूपम्। वियोगिनी नारी। रक्तवस्त्रपरीधाना। वियोगजसन्तापेन दुःखितातिकृशा। एकाकिनी रोरुद्यमाना बकुलतरुतलोपविष्टा॥ ३॥ चतुर्थी वसन्तरागिणी। अस्याः सम्पूर्णा जातिः। अस्याः स्वरावलिः। ष ऋ ग म प ध नि। अस्या ग्रहं षड्जस्वरः। हिमर्त्तौ मध्याह्ने वसन्तर्त्तौ दिवा मात्रे च गानसमयः। रागमालायां तस्याः स्वरूपम्। सुन्दरपुरुषाकृतिः। कस्यचिन्मते श्यामवर्णा। रक्तवसना। मयूरपुच्छशिखा। आम्रमुकुलहस्ता। यौवनमदनमदमत्ता। पुष्पमाल्यगलदेशा। पुष्पोद्याने सह नर्त्तकीसुस्वरगायनीभिः सुखेन रागरङ्गयुता। वामहस्तधृतताम्बूलवीटिका। स्त्रीगणसहितहास्यकौतुकक्रीड़ानृत्यगीतवाद्यासक्ता। रागमालान्तरे उक्तगुणयुक्ता श्रीकृष्णमूर्त्तिसदृशमूर्त्तिर्लिखिता॥४॥ पञ्चमी आशावरी। अस्या औड़वजातिः। अस्याः स्वरावलिः। ध नि ष म प। अस्याः ग्रहं धैवतस्वरः। हिमर्त्तौ द्वितीयप्रहरदिवसे गानसमयः। रागमालायां अस्याः स्वरूपम्। श्यामवर्णा स्त्री। कोमलाङ्गी। श्वेतशाटीपरिधाना। कर्पूरानुलेपना। हस्तपदयोर्बृहत्सर्पवेष्टिता केशैर्बद्धचूड़ा। जलमध्यस्थपर्वतगुहायामुपविष्टा। रागमालान्तरे उक्तगुणयुक्ता वृक्षपत्रबद्धकटिदेशा नग्ना लिखिता॥५॥*॥ अस्य पुत्राः अष्टौ। यथा। सिन्धुः १ मालवः २ गौड़ः अथवा गोण्डः ३ अस्य स्थाने केचित् कल्याणः इति केचिच्च हामीर इति पठन्ति। मुखसागरः ४ कुम्भः ५ गम्भीरः ६ शङ्करः अथवा आगड़ः ७ विहागरः ८॥ *॥ कल्लिनाथमते श्रीरागः प्रथमरागः अस्य भार्य्या षट्। यथा। गौरी १ गौलाहली २ धवली ३ रुद्राणी ४ मालकोश अर्थात् कौशिकी ५ देवगान्धारी ६। तस्यते पुत्राः अष्टौ हनुमन्मततुल्याः। किन्तु गौड़शङ्करविहागरस्थाने कल्याण आगड़ा विगड़ा लिखिताः॥ *॥ सोमेश्वरमतेऽपि प्रथमरागोऽयम्। अस्य रागिण्यः षट्। यथा। मालवी अथवा मरवा १ त्रिवेणी अथवा तिरवनी २ गौरी ३ केदारा ४ मधुमाधवी ५ पाहाड़िका अथवा पाहाड़ी ६। अस्य पुत्राः पूर्व्वोक्तमतद्वयतुल्याः। तन्मते अस्य रागस्य रागिणीसहितस्य शिशिरर्त्तौ गानसमयः॥ *॥ भरतमते पञ्चमरागोऽयम्। अस्य रागिण्यः पञ्च। यथा। सिन्धुवी १। काफी २ ठुमरी ३ पूर्व्वदेशी विस्तार इति ख्याता। विचित्रा ४ शिरहटी अथवा सोरहठी ५ तन्मते अस्याष्ट पुत्राः यथा। श्रीरमणः १ कोलाहलः २ सामन्तः ३ शङ्करणः ४ राकेश्वरः ५ खटरागः ६ वड़हंसः ७ देशकारः ८। तेषां भार्य्या यथा। विद्या १ धात्री २ कुम्भा ३ सुहनी ४ शरदा ५ चेमा ६ शशरेखा ७ सुरसती ८। इति नानासङ्गीतशास्त्रात् संगृहीतम्॥

श्रीकण्ठः, पुं, (श्रीः शोभा कण्ठे यस्य।) शिवः। इत्यमरः॥ कुरुजाङ्गलदेशः। स तु हस्तिनापुरस्य उत्तरपश्चिमे वर्त्तते। इति हेमचन्द्रः॥ (पक्षिविशेषः। यथा, बृहत्संहितायाम्। ८६। ३८।
"स्त्रीसंज्ञा भासमधककपिश्रीकर्णक्रिकराः।
शिखिश्रीकण्ठपिप्पीकरुरुध्येनश्च दक्षिणाः॥")

श्रीकण्ठपदलाञ्छनः, पुं, (श्रीकण्ठ इतिपदं लाञ्छनं यस्य।) भवभूतिः। स तु मालतीमाधवादिनाटककर्त्ता। इति शब्दमाला॥ (यथा, उत्तरचरिते प्रस्तावनायाम्।
"अस्ति खलु तत्रभवान् काश्यपः श्रीकण्ठपदलाञ्छनो भवभूतिर्नाम॥")

श्रीकण्ठसखः, पुं, (श्रीकण्ठस्य महादेवस्य सखा। समासे टच्।) कुबेरः। इति हलायुधः॥

श्रीकन्दा, स्त्री, (श्रीः शोभा तद्वृद्धिः कन्दो यस्याः।) बन्ध्याकर्कोटकी। इति राजनिर्घण्टः॥

श्रीकरं, क्ली, रक्तोत्पलम्। इति त्रिकाण्डशेषः॥

श्रीकरः, पुं, विष्णुः। इति त्रिकाण्डशेषः॥ स्मृतिग्रन्थकारविशेषः। यथा। श्रीकराचार्य्यादिग्रन्थादरपराहतविवेकानाम्। इति दायभागादर्शकटीमायां श्रीकृष्णतर्कालङ्कारः॥(श्रियः शोभायाः करः)। श्रीकारके, त्रि॥

श्रीकरणं, क्ली, (श्रीः क्रियतेऽनेनेति। कृ + करणे ल्युट्।)लेखनी। इति शब्दरत्नावली॥

श्रीकान्तः, पुं, (श्रियाः कान्तः।) विष्णुः। इति शब्दरत्नावली॥

श्रीकारी, [न्] पुं,(श्रियं शोभां करोतीति। कृ + णिनिः।) मृगविशेषः। तत्पर्य्यायः। शिखियूपः २ कुरङ्गः ३ महायवः ४ यवनः ५ वेगिहरिणः ६ जङ्गालः ७ जाह्निकाह्वयः ८। अस्य मांसगुणाः। लघुत्वम्। हृद्यत्वम्। बलप्रदत्वञ्च इति राजनिर्घण्टः॥

श्रीखण्डः, पुं, क्ली, (श्रियः शोभायाः खण्ड इव यत्र।) चन्दनम्। इति त्रिकाण्डशेषः॥ (यथा, गीतगोविन्दे। ८। १०।